

Голові спеціалізованої вченої
ради ДФ 76.051.029
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
доктору політичних наук, професору,
завідувачу кафедри політології та
державного управління
Круглашову Анатолію Миколайовичу

ВІДГУК

**Офіційного опонента доктора політичних наук,
доцента, професора кафедри політології
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
Вінникової Наталії Анатоліївни
на кваліфікаційну наукову працю Антонюка Дмитра Ігоровича
«Легітимізаційні аспекти антикорупційного контролю в Україні в умовах
глобалізації», подану до захисту до
спеціалізованої вченої ради ДФ 76.051.029
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 052 Політологія
(галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки)**

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження полягає в тому, що набуття Україною статусу країни-кандидата на вступ до Європейського Союзу потребує постійного моніторингу внутрішніх трансформацій для досягнення європейських стандартів урядування. Утім попередній досвід втілення євроінтеграційних прагнень України та чинний стан реалізації курсу на європейську інтеграцію виявляє пріоритет процесуальності над результативністю. Адже попри численні заходи та кроки, які за понад два десятки роки наповнюють євроінтеграційний рух України, найбільшою перепорою залишається проблема корупції, що має загальносистемний характер у державі. В умовах потужної підтримки міжнародних партнерів Україні на тлі повномасштабної збройної російської агресії, питання механізмів контролю як чинника боротьби з корупційними практиками, набуло особливої значущості. Тому постановка проблеми, заявленої у дисертації, вбачається нагальною у практичному та концептуальному аспектах дослідження.

У дисертації акцентовано, що посилення антикорупційного контролю, є не лише вимогою реалізації євроінтеграційного курсу України, а й фактором гарантії обороноздатності країни. Ці обставини синхронізовані з проблематикою, що увійшла до предметного поля дисертації.

Мета дисертаційної роботи, визначена автором як «здійснення комплексного дослідження легітимаційного потенціалу механізму антикорупційного контролю в умовах глобалізації» (с. 17). Спектр дослідницьких завдань, заявлених у дисертації, що охоплює концептуальні, нормативно-інституційні, політичні, соціально-економічні та безпекові компоненти антикорупційної політики України, не лише забезпечує комплексне розкриття проблематики дослідження, а й артикулює питання, що мають бути в пріоритеті порядку денного розвитку нашої держави.

Відтак констатуємо актуальність як обраної теми дисертації, так і підходів до її дослідження – через висвітлення концептуально-методологічних основ антикорупційного контролю у процесах легітимації в контексті глобалізації, розкриття цілей та механізмів антикорупційної політики до визначення ролі антикорупційного контролю в забезпеченні довіри громадян до влади, та його фактичного впливу на стан розвитку громадянського суспільства, соціально-економічної та безпекової складових функціонування держави.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Оцінюючи ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, звернімо увагу на значний пласт опрацьованої теоретичної бази, політико-правового підґрунтя здійснення антикорупційних практик, специфіки їхнього інституціонального виміру всередині держави та відповідних зовнішніх оцінок і реакцій від міжнародних партнерів України.

Усі ці аспекти системно інтегровані в дисертаційне дослідження. Автор проаналізував вказані напрями в окремих розділах та підрозділах дисертації, посиляючись на релевантні дослідження, послуговуючись актуальними даними та чинними нормативними документами. Виконання поставлених завдань (с. 17) забезпечено комплексом методологічних підходів із детальним обґрунтуванням їх застосування (системний аналіз; порівняльний метод;

інституційний підхід; метод аналізу та синтезу; методи індукції та дедукції; метод абстрагування; методи математичного аналізу; метод моделювання) (с. 17-18).

Валідність результатів дисертаційного дослідження визначається його виконанням у межах комплексної науково-дослідної теми «Держава і суспільство: напрямки та політичні механізми взаємодії» (номер державної реєстрації 0114U003500), що розробляється кафедрою політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (с.18).

Отже, з огляду на залучення широкої теоретичної бази праць вітчизняних та зарубіжних дослідників, верифікацію основних положень дисертації емпіричними даними, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження Антонюка Д.І. є обґрунтованими.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих дисертантом, полягає в удосконаленні теоретико-методологічних засад та розробленні практичних рекомендацій щодо функціонування механізму антикорупційного контролю в Україні в умовах глобалізації.

Так, здобувач запропонував класифікацію типів антикорупційної риторики як дієвого інструменту конкурентної переваги у виборчому процесі та базового інструменту системи антикорупційного контролю, а саме: *конструктивну*, яка полягає у ініціюванні заходів мінімізації корупції, зокрема шляхом пропозиції відповідних рішень; *емоційну*, що базується на дискредитації політичних опонентів шляхом представлення виборцям фактів корупції за їх участю; *змішану*, яка об'єднує властивості двох попередніх (с. 19).

Варто акцентувати на авторському визначенні поняття «антикорупційного контролю» як «комплексу взаємопов'язаних заходів щодо обмеження та стимулювання дій суб'єктів політичної влади відповідно до функцій, повноважень задля забезпечення сприятливого існування суспільства, що включає організаційну здатність політичних інститутів, громадян та інститутів громадянського суспільства на різних рівнях – від глобального до локального – до протидії корупційним правопорушенням» (с. 19, с. 45). Тим

самим Антоною Д.І. аргументував важливість синергії зусиль інститутів влади та громадянського суспільства в ефективній реалізації антикорупційної політики.

Важливим методологічним набутком дисертаційного дослідження є визначені автором критерії легітимації влади на локальному рівні політики із залученням інструментів контролю за місцевою владою та активною політичною участю громадян (с. 19-20, с. 128-139)

На увагу також заслуговує визначення функцій механізму антикорупційного контролю, які полягають у превентивному передбаченні або ж виявленні корупційних ризиків у політичній системі в період активної фази російсько-українського збройного конфлікту (с. 20, с. 59-60).

Особливу прикладну значущість дослідження забезпечують пропозиції автора з посилення ролі антикорупційних міжнародних неурядових організацій і незалежних медіа в протидії корупції (с. 20, с. 155-186).

Сформульовані в дисертації висновки та пункти наукової новизни посилюють концептуально-методологічне обґрунтування розвитку і впровадження механізмів антикорупційного контролю та їх ролі як чинника легітимації влади.

Повнота викладу результатів роботи в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні положення дисертації, що становлять наукову новизну і винесені на захист здобувачем, опубліковано в трьох статтях фахових видань з політичних наук в Україні (категорії «Б»), Додатково результати дисертаційного дослідження представлені в п'яти наукових статтях, три з яких опубліковані у виданнях держав-членів ЄС. Обґрунтованість наукових положень, висновків, сформульованих у роботі, також підтверджується їхньою апробацією на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Оцінка змісту дисертаційної роботи.

Зміст роботи та опубліковані наукові праці Д.І. Антоноука дають підстави стверджувати, що мета та дослідницькі завдання вирішені ним у повному обсязі та відповідають висновкам дисертації.

Перший розділ роботи (с. 22-60) присвячено концептуально-методологічним засадам дослідження. Зокрема автором представлено детальне

обґрунтування методологічних прийомів дослідження антикорупційного контролю та розкрито їх роль у контексті перцептивного аспекту легітимації публічної влади. Сформульовані методологічні принципи дослідження механізмів антикорупційного контролю дозволяють розглядати їх у двох вимірах, зокрема як частину політичної системи, що блокує прийняття нецільових рішень, та як самостійний системний механізм, кожен елемент якого відіграє свою роль в антикорупційному процесі. Також дисертантом визначено складові оцінювання механізму антикорупційного контролю: «довіра», «ефективність» та «контроль» (с. 59).

У другому розділі оцінено стан впровадження антикорупційного контролю в Польщі, Угорщині та Румунії, чий досвід боротьби з корупційними практиками має практичну значущість для України на шляху реалізації євроінтеграційного курсу (с. 61-108). Підтверджено негативний вплив політичної корупції на легітимність влади, що особливо чітко простежується у Польщі та Угорщині на сучасному етапі (с. 72).

Розкрито взаємозв'язок між рівнем верховенства права та можливостями антикорупційного контролю, що виступають стійким фундаментом конституційної демократії (с. 74-81). У цій частині роботи дисертантом проаналізовано ефективність вітчизняної моделі антикорупційного контролю відповідно до міжнародних стандартів (с. 94-106). Визначено низку ключових недоліків, що гальмують процеси протидії корупції в Україні, зокрема відсутність залучення приватних юридичних осіб до механізмів антикорупційного контролю та впровадження антикорупційних заходів всередині бізнесу (с. 108).

У третьому розділі дисертації визначено й проаналізовано перспективи парламентського контролю в Україні та запропоновано низку рекомендацій з метою його вдосконалення (с.109-119).

Запропоновано практичну модель механізму антикорупційного контролю на регіональному та місцевому рівнях, де кожен його елемент поступово долучається до відповідного процесу (с. 122-123). На особливу увагу заслуговує

частина дисертаційного дослідження, присвячена делегітимаційному чиннику політичної безвідповідальності за корупційну діяльність в органах влади (с. 139-152). Автор розгортає дискусію навколо труднощів реалізації механізму відкликання депутатів Верховної Ради України та обласних і місцевих рад, вказуючи на необхідність удосконалення антикорупційного законодавства в аспекті процедурного забезпечення (с.151-152).

Четвертий розділ дисертації зосереджено на аналізі ролі громадянського суспільства та медіа у сфері антикорупційного контролю (с. 155-186). Дослідивши потенціал неурядових організацій у контексті проблематики антикорупційного контролю, автор надає конкретні пропозиції щодо підвищення їх ефективності: від чітко визначеного плану дій до посилення взаємодії з міжнародними партнерськими організаціями (с. 184) .

Розкриваючи роль медіа у практиках антикорупційного контролю, автор акцентує на важливості подання об'єктивної, правдивої та максимально повної інформації для отримання власного суспільного кредиту довіри (с. 176-184).

Висновки (с. 187-191) до дисертації структуровано відповідно до визначених завдань у вступі. Узагальнивши результати дослідження, автор водночас викладає власні пропозиції щодо посилення ефективності механізмів антикорупційного контролю в Україні.

Отже, зміст роботи доводить завершеність і цілісність наукової праці, її логічність і структурованість, а також підпорядкованість усіх елементів дослідження темі та меті.

Відсутність порушення академічної доброчесності.

Аналіз змісту дисертаційної роботи свідчить про дотримання дисертантом вимог академічної доброчесності. У дисертації є посилання на джерела інформації при використанні ідей, розробок, тверджень, відомостей. Автором надано достовірну інформацію про емпіричні дані, використані для обґрунтування основних положень дисертаційного дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи зміст, аргументи і результати дисертаційного дослідження Д.І. Антонюка, вважаємо за необхідне висловити щодо них деякі зауваження та рекомендації.

1. Попри детальне обґрунтування окремих методологічних підходів, використаних автором, у роботі не представлено узагальненої методологічної матриці дослідження, яка б наочно пов'язувала інструментарій аналізу механізмів антикорупційного контролю з процесами легітимації політичної влади. Також у тексті дисертації не викладена дослідницька гіпотеза, що заважає зрозуміти вихідну авторську позицію відносно причин окресленої проблеми й очікуваних результатів дослідження. Відсутність операціоналізації понять на початку тексту дисертаційної роботи спричиняє поліваріантність їх інтерпретації. Зокрема, використовуючи термін «легітимаційний потенціал», автор не надає йому конкретики.

2. Активне цитування автором джерел з медіа не лише знижує академічність стилю викладу тексту, а й ставить під сумнів валідність аргументів. Наприклад, с. 98 «...внаслідок штучного тиску на комісію [18] ОП вдалося протягнути на посаду директора НАБУ...» або с. 109 «...в мережі Інтернет ширилися чутки про затримання одного з українських дипломатів при спробі проведення протизаконних фінансових операцій» тощо.

На наш погляд, до медійних джерел у розрізі досліджуваної проблематики найкраще звертатися як основи для проведення контент-аналізу.

3. Звертаючи увагу на глобалізаційний вимір проблеми корупції, автор недостатньо уваги приділяє ролі глобальних структур, як-от Міжнародного валютного фонду та ін., у впровадженні антикорупційної політики. Аналіз впливу міжнародних міжурядових організацій на встановлення і реалізацію антикорупційного контролю в державах світу, і в Україні зокрема, дозволив би оцінити взаємозв'язок глобальних і національних механізмів боротьби з корупцією.

4. Валідність висновків дослідження в оцінці легітимаційного потенціалу механізмів антикорупційного контролю варто було б підсилити проведенням аналізу динаміки сприйняття корупції населенням України в ході впровадження різноманітних механізмів антикорупційного контролю.

5. У роботі представлено кейс-стаді впровадження антикорупційних механізмів у Польщі, Румунії та Угорщині, що автор обґрунтовує спорідненістю соціалістичного минулого та географічною наближеністю до України. Водночас, на наш погляд, аналіз механізмів антикорупційного

контролю в країнах, що мають найкращі показники в глобальному Індексі сприйняття корупції, був би доречним для формулювання практичних рекомендацій з оптимізації антикорупційної політики в Україні.

Наведені зауваження не знижують концептуальної і прикладної значущості дисертаційної роботи, а радше є рекомендаціями для подальшого розвитку дослідження проблематики.

Загальний висновок. Кваліфікаційна наукова робота Антоноука Дмитра Ігоровича «Легітимаційні аспекти антикорупційного контролю в Україні в умовах глобалізації» за актуальністю, науковою новизною, загальним переліком отриманих результатів, а також їх взаємозв'язком та повнотою їх викладу в наукових публікаціях та апробацією цілком відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами і доповненнями постанова № 341 від 21 березня 2022 року), вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями постанова № 283 від 3 квітня 2019 року, постанова № 502 від 19 травня 2023 року), а також «Вимогам до оформлення дисертації», затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року, а її автор Дмитро Ігорович Антоноук заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія.

Офіційний опонент:

доктор політичних наук, доцент,
професор кафедри політології
Харківського національного
університету імені В. І. Каразіна

Наталія ВІННИКОВА

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ,
Керівник відділу
кадрів

03.11.2025